

**BỘ VĂN HÓA THỂ THAO VÀ DU LỊCH
TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

**TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI TU DÍ
Ở HUYỆN MƯỜNG KHƯƠNG, TỈNH LÀO CAI**

Giảng viên hướng dẫn: Ths. Hoàng Văn Hùng

Sinh viên thực hiện : Lò Dìn Tỷ

Lớp : VHDT15B

Hà Nội, 05/2013

LỜI CẢM ƠN

Để thực hiện và hoàn thành bài khóa luận tốt nghiệp này, tác giả đã nhận được sự quan tâm, góp ý kiến của các Thầy, Cô là giảng viên trong khoa Văn hóa Dân tộc Thiểu số, trường Đại học Văn hóa Hà Nội; Sự nhiệt tình giúp đỡ, tạo điều kiện cung cấp thông tin về đồng bào người Tu Dí cư trú tại thị trấn Mường Khương và các xã: Nậm Chảy, Thanh Bình của huyện Mường Khương.

Đặc biệt, tác giả xin gửi lời cảm ơn sâu sắc đến thầy giáo, Ths. Hoàng Văn Hùng – người đã tận tình hướng dẫn, góp ý, chỉ bảo, sửa chữa cho bài khóa luận tốt nghiệp hoàn thành theo đúng tiến độ và yêu cầu về nội dung, chất lượng chung của khoa và của nhà trường.

Ngoài ra, tác giả cũng xin gửi lời cảm ơn tới Ủy ban Nhân dân huyện Mường Khương, Ủy ban Nhân dân thị trấn và các xã, các phòng ban liên quan, các trưởng bản, các bậc cao niên, các bác, các cô chú, các anh chị trong làng người Tu Dí đã tạo điều kiện thuận lợi cho tác giả trong quá trình khảo sát, điền dã, thu thập tư liệu tại thực địa nghiên cứu đề tài này.

Đối với riêng tác giả, đây là lần đầu tiên tiếp cận với một công trình nghiên cứu mang tính chuyên sâu về một loại hình văn hóa truyền thống, đặc sắc của dân tộc nên không tránh khỏi những thiếu sót, chưa đáp ứng đầy đủ những yêu cầu về chất lượng của một bài khóa luận. Vì vậy, tác giả rất mong nhận được sự chỉ dẫn, góp ý của các thầy cô giáo, các nhà nghiên cứu để tác giả hoàn thiện hơn.

Xin chân thành cảm ơn !

Sinh Viên

Lô Dìn Tỷ

MỤC LỤC

LỜI MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử nghiên cứu.....	4
3. Mục đích nghiên cứu.....	5
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	6
5. Phương pháp nghiên cứu.....	6
7. Bố cục của khóa luận	7
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ NGƯỜI TU DÍ Ở MƯỜNG KHƯƠng.....	8
1.1. Đặc điểm tự nhiên, xã hội	8
1.1.1. Đặc điểm tự nhiên	8
1.1.2. Đặc điểm xã hội	11
1.2. Tên gọi, nguồn gốc, dân số và địa bàn cư trú	15
1.2.1. Tên gọi.....	15
1.2.2. Nguồn gốc	16
1.2.3. Dân số và địa bàn cư trú.....	18
1.3. Đời sống mưu sinh	18
1.4. Đặc điểm văn hóa truyền thống	19
1.4.1. Văn hóa vật chất.....	19
1.4.2. Văn hóa tinh thần	21
Chương 2: ĐẶC ĐIỂM NGHỀ DỆT, MAY VÀ TRANG PHỤC	
TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI TU DÍ Ở MƯỜNG KHƯƠng	24
2.1. Đặc điểm nghề dệt, may.....	24
2.1.1. Cây bông và quá trình trồng bông dệt vải.....	24
2.1.2. Cây chàm và kỹ thuật nhuộm vải.....	29
2.1.3. Trồng dâu, nuôi tằm kéo sợi	33
2.1.4. Kỹ thuật cắt, may	34

2.2. Trang phục truyền thống	41
2.3. Đặc điểm y phục.....	47
2.3.1. Phân loại y phục	47
2.3.1.1. Phân loại theo giới tính	48
2.3.1.2. Phân loại theo lứa tuổi.....	50
2.3.1.3. Phân loại theo chức năng sử dụng.....	52
2.3.2. Hoa văn trên y phục	55
2.3.2.1. Cách lựa chọn vải, chỉ thêu hoa văn	55
2.3.2.2. Kỹ thuật trang trí	57
2.3.2.3. Hệ thống các loại hình hoa văn.....	66
2.4. Đặc điểm trang sức.....	67
2.4.1. Nguyên liệu, kỹ thuật chế tác và trang trí	67
2.4.2. Vai trò của trang sức đối với người Tu Dí.....	68
2.5. Vai trò của phụ nữ trong việc tạo ra trang phục truyền thống trong cộng đồng người Tu Dí.....	70
Chương 3: BẢO TỒN, PHÁT HUY CÁC GIÁ TRỊ TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI TU DÍ Ở MƯỜNG KHƯƠNG	74
3.1. Các giá trị của trang phục truyền thống Tu Dí.....	74
3.1.1. Giá trị xã hội.....	74
3.1.2. Giá trị thẩm mỹ	76
3.1.3. Giá trị văn hóa tộc người.....	77
3.2. Biến đổi trang phục Tu Dí hiện nay.....	78
3.2.1. Xu hướng.....	78
3.2.2. Nguyên nhân	81
3.3. Một số khuyến nghị, giải pháp bảo tồn, phát huy giá trị trang phục truyền thống của Tu Dí.....	82
3.3.1. Tại cộng đồng tộc người	83

3.3.2. Tại bảo tàng văn hóa các dân tộc Việt Nam	84
3.3.3. Một số khuyến nghị.....	86
KẾT LUẬN	89
TÀI LIỆU THAM KHẢO	92
PHẦN PHỤ LỤC.....	96
DANH SÁCH NHỮNG NGƯỜI CUNG CẤP TƯ LIỆU.....	98

LỜI MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Việt Nam có 54 dân tộc, trong đó dân tộc thiểu số chiếm khoảng 14%, dân tộc Kinh (hay gọi là dân tộc Việt) chiếm gần 86% tổng dân số cả nước (tính đến ngày 1 tháng 4 năm 2009 trên toàn Việt Nam có 58.846.997 người – Theo điều tra của tổng cục thống kê Việt Nam). Cộng đồng 54 dân tộc anh em đã xây dựng nền văn hóa Việt Nam thống nhất trong sự đa dạng sắc thái văn hóa tộc người. Các dân tộc sinh sống xem kẽ ở các vùng miền trong cả nước. Vì vậy giao lưu văn hóa diễn ra vô cùng mạnh mẽ. Tuy nhiên mỗi một tộc người đều mang những sắc thái văn hóa đặc trưng riêng. Những sắc thái văn hóa đó là những phong tục tập quán tốt đẹp từ lâu đời, những lễ hội mang nhiều ý nghĩa sinh hoạt của cộng đồng, những niềm tin bền vững trong tín ngưỡng, tính cần cù và ần dụn trong giao tiếp truyền đạt của ngôn ngữ từ truyền thống đến hiện đại và những bộ trang phục truyền thống rực rỡ... tất cả đều là di sản văn hóa của dân tộc, nó mang giá trị to lớn về mặt vật chất và tinh thần. Trong đó những bộ trang phục truyền thống chính là văn hóa chứa đựng những đặc trưng của riêng mỗi dân tộc. Bởi lẽ mỗi một dân tộc có một quá trình phát triển đặc thù riêng, theo đó trang phục xuất hiện từ những đặc điểm lịch sử địa lý, kinh tế, xã hội, phong tục tập quán của họ.

Dân tộc Bô Y (Tu Dí) là một trong những dân tộc thiểu số cư trú chủ yếu ở hai tỉnh Lào Cai và Hà Giang, là một trong 9 dân tộc thiểu số có dân số ít ở Việt Nam (Ô Đu, Pu Péo, Si La, Rơ Măm, Cống, Brâu, Bô Y, Mảng, Cờ Lao) theo Quyết định số 2123/QĐ - TTg ngày 22 tháng 11 năm 2010 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Đề án phát triển giáo dục đối với các dân tộc rất ít người giai đoạn 2010 – 2015. Là một trong số những dân tộc có dân số ít dưới 3000 người của tỉnh Lào Cai. Ở Lào Cai, người Tu Dí cư trú chủ yếu ở các xã Thanh Bình, Nậm Chảy và thị trấn Mường Khương của huyện Mường

Khương. Là một cư dân có dân số ít, cư trú đan xen với nhiều nhóm ngành dân tộc khác trong cùng một địa bàn, nên quá trình giao lưu, tiếp biến văn hóa diễn ra một cách mạnh mẽ cả về lĩnh vực kinh tế, văn hóa, xã hội. Tuy nhiên, về lĩnh vực văn hóa truyền thống, người Tu Dí vẫn lưu giữ được nhiều loại hình văn hóa dân gian độc đáo của mình như dân ca, dân vũ, nghệ thuật tạo hình, phong tục tập quán, tôn giáo tín ngưỡng, nghề thủ công truyền thống...đặc biệt là nghệ thuật cắt may và thêu hoa văn trên trang phục truyền thống. Trang phục truyền thống đã trở thành một trong những biểu tượng quan trọng, góp phần nhận biết sự khác nhau giữa người Tu Dí với các tộc người khác cư trú trong cùng một khu vực. Đồng thời, theo cách hiểu của người Tu Dí trang phục còn là sợi dây vô hình nối kết giữa các linh hồn sau khi mất nhận ra nhau ở thế giới “bên kia”, thế giới của tổ tiên.

Xuất phát từ thực tế về những giá trị hàm chứa trong bộ trang phục truyền thống, thông qua bộ trang phục truyền thống để tìm về những nét văn hóa riêng của người Tu Dí tác giả đã lựa chọn việc nghiên cứu trang phục truyền thống của họ thông qua đề tài khóa luận tốt nghiệp: “*Trang phục truyền thống của người Tu Dí ở huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai*”. Qua nghiên cứu cho thấy, trang phục có vai trò vô cùng quan trọng đối với mỗi con người nói riêng và mỗi dân tộc nói chung, nó không chỉ dùng để bảo vệ cơ thể con người mà cùng với ngôn ngữ còn là dấu hiệu thông tin quan trọng thứ hai để chúng ta nhận biết về một dân tộc, để phân biệt được giữa cộng đồng tộc người này với tộc người khác, giữa các nhóm địa phương trong cùng một dân tộc. Trong đời sống trang phục là yếu tố cơ bản không thể thiếu trong sinh hoạt, lao động sản xuất. Ngoài ra, trang phục còn biểu hiện nếp sống, văn hóa, thể hiện trình độ thủ công truyền thống và quan điểm thẩm mỹ của tộc người, và phản ánh dấu ấn thời đại theo dòng thời gian, chỉ ra nguồn gốc, bản sắc đặc trưng của tộc người và cũng là cơ sở quan trọng góp phần vào việc

nghiên cứu trật tự xã hội của cộng đồng tộc người nào đó. Vì thế có thể coi trang phục là một nguồn tư liệu quan trọng trong nghiên cứu dân tộc học.

Trong những năm gần đây việc nghiên cứu trang phục các dân tộc được chú ý, được quan tâm và có nhiều công trình được công bố như trang phục của người Dao, người Mông, người Thái, Nùng, Tày...việc nghiên cứu này được coi như cách thức tiếp cận dân tộc theo chiều sâu, một cách cụ thể và hiệu quả nhất. Bên cạnh đó trang phục truyền thống còn là cơ sở khoa học vận dụng cho sáng tạo văn hóa, nghệ thuật, thiết kế thời trang hiện nay. Đồng thời thông qua các sản phẩm nghiên cứu nhằm kế thừa tính dân tộc, tính giá trị văn hóa, quan điểm thẩm mỹ để phục vụ cho việc xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc. Tuy vậy trong kho tàng nghiên cứu đây chưa có một công trình lớn nào nghiên cứu về văn hóa của tộc người Tu Dí được công bố, cũng như về khía cạnh trang phục truyền thống của họ, tác giả là một thành viên trong cộng đồng tộc người Tu Dí với mong muốn góp phần tìm hiểu những giá trị văn hóa tiêu biểu được thể hiện trên trang phục truyền thống của dân tộc mình, để giới thiệu đến bạn đọc những nét văn hóa đặc trưng của người Tu Dí. Có thể góp phần cung cấp tư liệu cho việc giữ gìn và bảo tồn văn hóa các dân tộc rất ít người trong 54 dân tộc Việt Nam nói chung và cộng đồng người Tu Dí nói riêng, để mỗi người trong cộng đồng nhận thức được tầm quan trọng của việc giữ gìn văn hóa tiêu biểu cũng như bộ trang phục truyền thống của dân tộc mình.

Hiện nay các dân tộc thiểu số ở Việt Nam đang đứng trước nguy cơ biến đổi văn hóa nhanh chóng và rõ rệt trên nhiều lĩnh vực khác nhau. Đặc biệt văn hóa truyền thống của các dân tộc ngày càng bị mai một dưới sự tác động của thời đại công nghiệp hóa, hiện đại hóa, thế giới hội nhập, thời đại của công nghệ thông tin. Điều này trở thành vấn đề nan giải và khó khăn đối

với các nhà quản lý văn hóa, các nhà nghiên cứu dân tộc. Và trang phục truyền thống của người Tu Dí cũng thuộc một loại hình văn hóa không nằm ngoài tình trạng chung đó. Vấn đề đặt ra khi xã hội hiện đại và mở cửa hội nhập, nhu cầu của con người có điều kiện được đáp ứng cả về vật chất lẫn tinh thần theo xu thế của thời đại. Cũng như các loại trang phục phong phú và đa dạng về kiểu loại, kiểu dáng, mẫu mã, chất liệu, mốt... nên người sử dụng dễ dàng và thuận tiện mua được ở chợ hoặc được các doanh nhân, doanh nghiệp phục vụ tận nơi. Còn những bộ trang phục truyền thống của các dân tộc thiểu số cần phải trông bông, dệt vải, phải khâu, thêu, trang trí hoa văn rất phức tạp trong một khoảng thời gian dài mới có thể hoàn thiện một bộ. Vậy chúng ta cần quan tâm là làm như thế nào để các dân tộc nói chung và người Tu Dí nói riêng để họ nhận ra được giá trị văn hóa trong trang phục truyền thống của mình cùng với sự phát triển và đi lên của đất nước và trên cơ sở có sự phối hợp liên kết phát triển đan xem giữa các lĩnh vực kinh tế - văn hóa - xã hội. Từ đó trang phục truyền thống của các dân tộc sẽ có điều kiện để khôi phục phù hợp với thời đại mới mà không mất đi giá trị trong bản sắc văn hóa tộc người. Do đó, tác giả cho rằng việc nghiên cứu trang phục truyền thống là nhiệm vụ quan trọng trong việc tiếp cận văn hóa truyền thống người Tu Dí ở Mường Khương, Lào Cai.

2. Lịch sử nghiên cứu

Thực tế cho thấy lịch sử nghiên cứu về văn hóa vật chất của các dân tộc đã và đang được quan tâm và được các học giả, các nhà nghiên cứu tìm hiểu từ nhiều chuyên ngành, góc độ, khía cạnh khác nhau như lịch sử học, văn hóa học, khảo cổ học, kinh tế học, dân tộc học, mỹ thuật học, kỹ thuật học...

Tuy ở mỗi góc độ khác nhau nhưng các học giả, các nhà nghiên cứu đều đã đề cập đến các nội dung liên quan trực tiếp hoặc gián tiếp đến trang

phục. Điều này chứng tỏ vai trò của trang phục trong nghiên cứu lịch sử tộc người ngày càng được chú ý và có nhiều bước tiến mới như một số công trình nghiên cứu lớn: *Trang phục cổ truyền của người Nùng ở Đông Bắc Việt Nam* của Lê Văn Bé, *Hoa văn trên trang phục cổ truyền của người Dao ở miền Bắc Việt Nam* của Nguyễn Ngọc Ân, *Nghệ thuật trang phục Thái và trang phục cổ truyền của người Thái ở Tây Bắc Việt Nam* của Lê Ngọc Thắng, *Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam và hoa văn trên vải các dân tộc Việt Nam* của nhiều tác giả...

Nhưng chưa có một công trình nghiên cứu chuyên sâu mang tính khoa học về văn hóa tộc người Tu Dí ở huyện Mường Khương, đặc biệt là về trang phục truyền thống. Ngoài những bài viết giới thiệu trên báo, những bài trích, sách của các tác giả chỉ đề cập đến một khía cạnh nhỏ trong văn hóa của người Tu Dí như “*Tục nhận cho con bố mẹ nuôi ở người Bó Y – Lào Cai*” của Nguyễn Mạnh Hùng, “*Về nhóm Tu Dí ở huyện Mường Khương*” của Nguyễn Thị Thanh Nga, “*Tết tháng 2 của người Tu Dí*” của Nguyễn Văn Thắng, “*Dân tộc Bó Y*” của Chu Thái Sơn, “*Tri thức dân gian về chăm sóc sức khỏe của phụ nữ và trẻ em người Bó Y tỉnh Lào Cai*” và “*Văn hóa ẩm thực của người Tu Dí huyện Mường Khương*” của Nguyễn Thị Minh Tú... Qua những công trình nghiên cứu này, tác giả nhận thấy việc chọn đề tài của mình là thiết thực và có ý nghĩa trong việc góp phần nghiên cứu dân tộc học.

3. Mục đích nghiên cứu

- Góp phần tìm hiểu và giới thiệu những giá trị văn hóa tiêu biểu của người Tu Dí được thể hiện trên trang phục truyền thống của họ.
- Góp phần vào việc bảo vệ giá trị văn hóa trang phục truyền thống trước sự tác động, biến đổi của văn hóa người Tu Dí hiện nay.
- Tìm ra những nét khác biệt, những đặc trưng của nhóm người Tu Dí từ đó đưa ra các biện pháp, đề xuất giữ gìn và phục hồi.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu của khóa luận: Trang phục truyền thống của người Tu Dí ở huyện Mường Khương.

- Phạm vi nghiên cứu của khóa luận: Nghiên cứu trang phục truyền thống của người Tu Dí tại các thôn Hoáng Thần, Chúng Chải A, Ma Lủ và thôn Lao Chải của thị trấn Mường Khương làm điểm.

- Khóa luận chỉ nghiên cứu những đặc điểm, ý nghĩa của trang phục, và chủ yếu mang tính chất giới thiệu.

5. Phương pháp nghiên cứu

- Về cơ sở lý luận: Khóa luận dựa trên cơ sở phương pháp luận của Chủ nghĩa Mác - Lê Nin và tư tưởng Hồ Chí Minh. Dựa trên những quan điểm đường lối chính sách của Đảng Cộng Sản Việt Nam về vấn đề dân tộc và phát triển văn hóa dân tộc trong thời đại mới. Dựa trên phép biện chứng duy vật lịch sử, lý luận văn hóa để sâu chuỗi liên kết các vấn đề nghiên cứu.

- Về phương pháp nghiên cứu: Trước hết để tiếp cận vấn đề nghiên cứu trong đề tài của mình thì tác giả đã tìm hiểu, tập hợp những tư liệu liên quan và cần thiết từ:

+ Tài liệu do phòng Di sản Văn hóa – Sở VH-TT-DL tỉnh Lào Cai cung cấp.

+ Nguồn tư liệu điền dã dân tộc học trên địa bàn thôn: Hoáng Thần, Ma Lủ, Chúng Chải A, Lao Chải, thuộc thị trấn Mường Khương, thôn Lùng Phìn xã Nậm Chảy, thôn Lao Hâu, Sín Chải thuộc xã Thanh Bình của huyện Mường Khương.

+ Nguồn tư liệu từ những cuốn sách, luận văn, luận án, về trang phục của các nhà nghiên cứu dân tộc học, các học giả đã được xuất bản và lưu trên Thư viện Quốc gia Việt Nam, thư viện trường Đại học Văn hóa Hà Nội, trên báo, tạp chí.

+ Nguồn tư liệu lấy từ hiện vật gốc, hình ảnh về trang phục trong gia đình của người Tu Dí ở thôn Hoáng Thèn, thôn Chúng Chải A, thôn Lao Chải.

Mặc dù nguồn tài liệu còn ít, chưa thật sự đầy đủ để tái hiện lại nguồn nghiên cứu một cách sâu sắc và khoa học nhất. Song bước đầu nó cũng là nguồn tài liệu chân thật nhất để tác giả có đủ kiến thức cơ bản để hoàn thành tốt đề tài.

Ngoài ra khóa luận sử dụng các phương pháp trao đổi phỏng vấn, nghiên cứu mô tả, điều tra dân tộc học, nghiên cứu điền dã. Và phương pháp điền dã dân tộc học là chủ đạo, là điều kiện quan trọng để làm rõ những vấn đề nghiên cứu trong bài.

6. Đóng góp của khóa luận

- Khóa luận lần đầu tiên tiếp cận với việc nghiên cứu trang phục truyền thống của người Tu Dí nên sẽ mang lại những cách nhìn mới về giá trị văn hóa vật chất, tinh thần trong đời sống của họ.

- Khóa luận sẽ cung cấp cho các nhà nghiên cứu dân tộc những thông tin cơ bản nhất về bộ trang phục truyền thống của người Tu Dí.

- Từ đó nhận thấy được đặc trưng giá trị của trang phục trong văn hóa tộc người, đồng thời khóa luận cũng đưa ra đánh giá và nhận xét khách quan nhất qua quá trình điền dã, thu thập tài liệu cho đề tài.

7. Bố cục của khóa luận

Ngoài phần mở đầu, kết luận khóa luận được chia làm ba chương:

Chương 1: Khái quát về người Tu Dí ở huyện Mường Khương.

Chương 2: Đặc điểm nghề dệt, may và trang phục truyền thống của người Tu Dí ở Mường Khương.

Chương 3: Bảo tồn, phát huy các giá trị trong trang phục truyền thống của người Tu Dí ở Mường Khương.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Duệ Anh (1991), *Lược khảo về trang phục truyền thống của các dân tộc ở Việt Nam*, Dự thảo, Số 3, tr. 59-66.
2. Nguyễn Ngọc Ân (2001), *Hoa văn trên trang phục cổ truyền của người Dao ở miền Bắc Việt Nam*, Luận án Tiến sĩ Văn hóa học: 62.31.70.05, Thư viện Quốc gia, Hà Nội.
3. Lê Văn Bé (2001), *Trang phục cổ truyền của người Nùng ở Đông Bắc Việt Nam*, Luận án Tiến sĩ lịch sử: 5.03.10, Thư viện Quốc gia, Hà Nội.
4. Nguyễn Tọng Báu (2005), *Truyện kể về trang phục truyền thống văn hóa các dân tộc Việt Nam*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
5. *Báo cáo tổng hợp diện tích đất đai* huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai 2010.
6. *Báo cáo việc bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc* huyện Mường Khương năm 2010.
7. Bộ Văn Hóa Thông Tin, *Văn bản của Đảng và Nhà Nước về công tác văn hóa thông tin vùng dân tộc thiểu số và miền núi*.
8. Nguyễn Anh Cường, Nguyễn Khắc Tụng (2004), *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.
9. Nông Quốc Chân (2003), *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.
10. Trần Ngọc Dung (2006), *Ý nghĩa nhân văn trong trang phục truyền thống*, Bài trích - Số 2. - tr.88-90, Văn hóa Nghệ thuật.
11. Ninh Văn Độ (2003), *Văn hóa truyền thống các dân tộc Tày, Dao, Sán Dìu ở Tuyên Quang*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.
12. Nguyễn Khoa Điềm (1994), *Gìn giữ và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.

13. Đỗ Thị Hòa (2004), *Trang phục các dân tộc thiểu số nhóm ngôn ngữ Việt - Mường và Tày - Thái*, Thư mục: tr.265-266, Nxb Văn hóa Dân tộc.
14. Đỗ Thị Hòa (2004), *Trang phục các tộc người nhóm ngôn ngữ Tạng - Miến*, Nxb Văn hóa Dân tộc.
15. Nguyễn Thị Ngân Hoa (2005), *Sự phát triển ý nghĩa của biểu tượng trang phục trong ngôn ngữ thơ ca Việt Nam*, Luận án Tiến sĩ Ngữ văn: 5.04.08, Thư viện Quốc gia, Hà Nội.
16. Nguyễn Mạnh Hùng (2005), *Tục nhận cho con bố mẹ nuôi ở người Bô Y – Lào Cai*, Bài trích, Số 82. - tr.9-11. - Dân tộc và Thời đại
17. Ninh Văn Hiệp - Tuấn Dũng - Hoàng Quyết - Trương Thị Xúng - Bùi Ngọc Quang (2012), *Phong tục tập quán một số dân tộc thiểu số*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.
18. Nguyễn Văn Huy (chủ biên), (2001), *Bức trang văn hóa các dân tộc Việt Nam*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
19. Hoàng Xuân Lương (2002), *Bản sắc văn hóa dân tộc Mông và giải pháp giữ gìn, phát huy các giá trị của nó ở Việt Nam hiện nay*, Luận án Tiến sĩ Triết học: 5.01.02, Thư viện Quốc gia, Hà Nội.
20. Đỗ Đức Lợi (chủ biên), (2005), *Văn hóa dân tộc Phù Lá ở Việt Nam*, Nxb Bảo tàng văn hóa dân tộc Việt Nam, Thái Nguyên.
21. Nguyễn Thị Thanh Nga (2005), *Về nhóm Tu Di ở huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai*, Bài trích, Số 4. - tr.9-13. - Dân tộc và Thời đại.
22. Nhiều tác giả (2011), *Phong tục tập quán các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.
23. Lương Ngọc Quyền (1995), *Trang phục truyền thống của người Hmông ở một số tỉnh miền núi phía Bắc*, Tạp chí Dân tộc học, Số 3, tr.29-30.
24. Chu Thái Sơn (2008), *Dân tộc Bô Y*, Nxb Kim Đồng, Hà Nội.

25. Ngô Đức Thịnh (chủ biên) và nhiều tác giả (2012), *Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam và hoa văn trên vải các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.

26. Đoàn Thị Tình (1987), *Tìm hiểu trang phục Việt Nam*, Nxb Văn hóa, Hà Nội.

27. Lê Ngọc Thắng (1990), *Nghệ thuật trang phục Thái*, Nxb Văn hóa Dân tộc và Trung tâm văn hóa Việt Nam, Hà Nội

28. Ngô Đức Thịnh (1994), *Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.

29. Vương Hoàng Tuyên (1996), *Sự phân bố các dân tộc và dân cư ở miền núi phía Bắc Việt Nam*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.

30. Trần Ngọc Thêm (1997), *Tìm về bản sắc văn hóa Việt Nam*, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh.

31. Lê Ngọc Thắng (1991), *Trang phục cổ truyền của người Thái ở Tây Bắc Việt Nam*, Luận án phó Tiến sĩ Sử học: 5.03.10, Thư viện Quốc gia, Hà Nội.

32. Nguyễn Thị Thúy (2003), *Trang phục cổ truyền của người Dao ở Ngân Sơn - Bắc Cạn*, Luận văn Thạc sĩ Văn hóa học, Thư viện Đại học văn hóa, Hà Nội.

33. Trần Thị Thu Thủy (2004), *Trang phục cổ truyền của người Hmông Hoa ở tỉnh Yên Bái*, Luận án Tiến sĩ lịch sử, Thư viện Quốc gia, Hà Nội.

34. Nguyễn Văn Thắng (2005), *Tết tháng 2 của người Tu Dí*, Bài trích, Số 77. - tr.10-13. - Dân tộc và Thời đại.

35. Nguyễn Thị Minh Tú (2006), *Tri thức dân gian về chăm sóc sức khỏe của phụ nữ và trẻ em người Bô Y tỉnh Lào Cai (công trình tài trợ sáng tạo của Hội văn nghệ Dân gian Việt Nam)*, Nxb Lao động, Hà Nội.

36. Nguyễn Thị Minh Tú (2012), *Văn hóa ẩm thực của người Tu Dí huyện Mường Khương (công trình tài trợ sáng tạo của Hội Văn nghệ Dân gian Việt Nam)*, Nxb Lao động, Hà Nội.

37. Lê Ngọc Thắng, Lâm Bá Nam (1990), *Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội

38. Viện dân tộc học (1975), *Mấy vấn đề xác định thành phần các dân tộc thiểu số ở miền bắc Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.

39. Viện dân tộc học (1978), *Các dân tộc ít người ở Việt Nam (các tỉnh phía Bắc)*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.

40. Viện dân tộc học (1980), *Góp phần tìm hiểu bản lĩnh, bản sắc các dân tộc Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, Hà Nội.

42. Nghị quyết Trung ương 5 khóa VIII của Đảng về xây dựng và phát triển nền Văn hóa Việt Nam tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc.